

13. REZUMAT NONTEHNIC

Lucrarea de față reprezintă **Raportul de mediu pentru Evaluarea Strategică de Mediu a Programului Operațional Infrastructură Mare (POIM) 2014 – 2020**. Raportul de mediu a fost întocmit în conformitate cu cerințele de conținut ale Anexei 2 a Hotărârii de Guvern nr. 1076/2004 “privind stabilirea procedurii de realizare a evaluării de mediu pentru planuri și programe”.

Evaluarea Strategică de Mediu este un proces de analiză a unei strategii, plan sau program, în cazul de față a unui program operațional, care încearcă să identifice dacă programul propus a luat în considerare toate problemele de mediu aferente sectoarelor de activitate pe care le abordează, dacă a identificat soluții pentru diminuarea acestora și evită crearea unor noi probleme de mediu prin obiectivele și măsurile/acțiunile nou propuse.

POIM 2014 – 2020 este un document strategic de programare, promovat de Ministerul Fondurilor Europene prin Direcția Generală de Coordonare Implementare Programe de Investiții Majore, în calitate de titular, ce face obiectul negocierii cu Comisia Europeană și va fi implementat în conformitate cu prevederile Cadrului strategic comun 2014 – 2020 și ale Regulamentelor fondurilor europene aferente. POIM va asigura cadrul de implementare a investițiilor la nivel local, regional și național în infrastructura de transport (rutier, feroviar, aerian, naval, maritim și intermodal), în infrastructura de mediu (apă, apă uzată, deșeuri, biodiversitate, schimbări climatice, gestionare dezastre), precum și a investițiilor în domeniul eficienței energetice (energie regenerabilă, cogenerare, distribuție și siguranță).

Obiectivul global al Programului Operațional Infrastructură Mare îl constituie dezvoltarea infrastructurii de transport, mediu, energie și prevenirea riscurilor la standarde europene, în vederea creării premiselor unei creșteri economice sustenabile, în condiții de protecție și utilizare eficientă a resurselor naturale.

POIM prevede identificarea deficiențelor de la nivel național cu privire la cele 3 domenii abordate, și anume gradul necorespunzător de dezvoltare a infrastructurii de bază în România (atât în sectorul de transport cât și în ceea ce privește furnizarea unor servicii publice de bază la standarde europene, în acord cu reglementările în vigoare), promovarea unor investiții cu rol în utilizarea eficientă a resurselor naturale limitate, inclusiv prin promovarea principiilor de eficiență energetică și utilizarea resurselor regenerabile, precum și investiții cu rol în protejarea elementelor mediului natural, cu impact asupra sănătății oamenilor și calității ambientale.

Metodologia de evaluare strategică de mediu a programului operațional a presupus parcurgerea mai multor pași, un prim pas fiind reprezentat de analiza stării actuale a mediului la nivel național, cu accent asupra corelației componentelor de mediu analizate cu cele 3 domenii abordate de POIM. În urma acestei analize a fost identificat un set de probleme de mediu pentru care au fost formulate obiective de mediu relevante (obiective care să conducă la rezolvarea acestor probleme de mediu).

Evaluarea de mediu a presupus analizarea modului în care POIM, prin obiectivele și acțiunile propuse, contribuie la atingerea obiectivelor de mediu relevante. De asemenea, au fost notate contribuțiile pozitive și negative la atingerea acestor obiective și au fost identificate situațiile în care programul nu aduce contribuții sau aduce contribuții reduse la atingerea obiectivelor de mediu relevante.

În final, pe baza însumării notelor acordate, s-a realizat o evaluare globală a efectelor POIM asupra mediului. Rezultatele acestei evaluări au relevat faptul că implementarea POIM va genera efecte pozitive în proporție de aprox. 23.10 %, efecte negative în proporție de aprox. 7.81 %, iar o altă proporție de aprox. 69.08 % reprezintă categoria acțiunilor care, prin natura lor, nu vor avea efecte cuantificabile asupra mediului.

Efectele pozitive sunt asociate în principal acțiunilor/măsurilor ce vizează reducerea/îndepărtarea problemelor de mediu din sectorul de mediu. Cele mai multe efecte pozitive sunt asociate acțiunilor ce vizează implementarea unor proiecte integrate de consolidare și extindere a sistemelor integrate de management al deșeurilor, cu respectarea ierarhiei deșeurilor (prevenire, pregătirea pentru reutilizare, reciclare, alte metode de valorificare, inclusiv tratare, și eliminare): închiderea și reabilitarea de depozite neconforme și deschiderea/extinderea de noi depozite, implementarea sistemelor de colectare selectivă, construcția de instalații de transfer și valorificare/tratare stații de transfer, platforme de compostare și compostarea individuală, și stații de tratare mecano-biologică.

Efectele negative sunt asociate în principal acțiunilor propuse în cadrul sectorului de transport, și anume construcția/modernizarea/reabilitarea unor autostrăzi/drumuri expres/drumuri naționale/varianțe de ocolire/căi ferate/porturi/aeroporturi etc. Componenta de mediu pentru care au fost identificate cele mai multe efecte negative potențiale este reprezentată de biodiversitate (în principal conservarea habitatelor naturale și a speciilor de floră și faună sălbatică).

Potențiale efecte negative semnificative ce pot apărea ca urmare a implementării proiectelor propuse prin POIM se referă în principal la amplasarea unor proiecte în interiorul sau imediata vecinătate a unor arii naturale protejate sau în zone în care prin cumularea cu alte activități socio-economice, existente sau propuse, pot conduce la afectarea semnificativă a componentelor de mediu (aer, apă, sol, biodiversitate, sănătatea populației umane, etc.).

În ceea ce privește potențiale efecte semnificative negative ce pot apărea în context transfrontier ca urmare a implementării POIM, menționăm că cea mai mare parte a proiectelor propuse în acest context vor fi dezvoltate în parteneriat cu statele vecine (în principal proiecte ce aparțin domeniilor transport și energie), astfel încât dacă vor fi identificate potențiale efecte semnificative asupra mediului sau asupra sănătății populației umane, vor fi identificate soluții în comun. În această etapă a evaluării nu au fost identificate potențiale efecte semnificative negative asupra teritoriilor statelor învecinate.

Pentru a reduce riscul apariției unor potențiale efecte negative generate de implementarea programului operațional a fost propus un set de recomandări, care vizează aspectele de mediu analizate și care să contribuie la îmbunătățirea capacității programului de a se adresa problemelor de mediu identificate.

Pentru evitarea apariției unor efecte semnificative asupra mediului ca urmare a implementării POIM, următoarele măsuri trebuie luate în considerare în elaborarea și evaluarea propunerilor de proiecte:

M1 Evitarea amplasării proiectelor în interiorul ariilor naturale protejate, iar acolo unde acest lucru nu poate fi evitat (de exemplu infrastructuri propuse în interiorul ariilor protejate cu suprafață mare), evitarea amplasării proiectelor în interiorul sau imediata vecinătate a zonelor sensibile din ariile naturale protejate (habitate protejate, zone importante pentru menținerea populațiilor speciilor protejate).

Pentru implementarea acestei măsuri este necesar ca studiile de fezabilitate care stau la baza propunerilor de proiect să analizeze mai multe locații alternative, din care cel puțin una să fie în afara ariilor naturale protejate sau în afara zonelor sensibile din interiorul acestora, și să justifice atât din punct de vedere ecologic cât și economic varianta de proiect aleasă.

M2 Evitarea propunerii unor proiecte în zone în care prin cumulare cu alte activități socio-economice existente sau propuse pot conduce la afectarea semnificativă a componentelor de mediu (aer, apă, sol, biodiversitate, populație și sănătate umană etc.).

Această măsură trebuie aplicată oricărui tip de proiect subsecvent din cadrul POIM și constă în principal în evaluarea corectă a impactului de mediu, atât a condițiilor inițiale cât și a modificărilor propuse de proiectele în cauză, prin considerarea impacturilor cumulative și nu doar a impactului generat de proiectul propus.

M3 Evaluarea impactului asupra mediului pentru fiecare proiect propus, în cadrul procedurilor derulate la solicitarea autorităților competente de mediu, pentru a putea furniza cel puțin informațiile pentru indicatorii de monitorizare SEA ai POIM.

Pentru implementarea măsurii M3 trebuie avută în vedere lista indicatorilor de monitorizare prezentată în capitolul 12.

Măsurile pentru adresarea altor potențiale efecte negative ce pot apărea ca urmare a implementării proiectelor propuse prin POIM sunt prezentate în Tabel nr. 10-1.

Ultima versiune a POIM 2014 – 2020, septembrie 2014, analizată în prezentul raport, este ușor schimbată față de versiunea I (iunie 2014), principalele diferențe notabile fiind identificate în cadrul domeniilor mediu și energie, și anume faptul că vor fi finanțate cu prioritate măsuri de tipul infrastructurii verzi, și doar acolo unde acestea se dovedesc insuficiente vor fi promovate măsuri structurale (în cadrul obiectivului specific ce vizează reducerea efectelor și a pagubelor asupra populației cauzate de riscurile generate de schimbările climatice), respectiv renunțarea la realizarea și modernizarea capacităților de producție a energiei electrice în microhidrocentrale. Renunțarea la finanțarea producerii energiei electrice în microhidrocentrale, precum și aplicarea măsurilor non-structurale, acolo unde este posibil, în defavoarea celor structurale, contribuie la diminuarea efectelor semnificative pe care implementarea POIM 2014-2020 le-ar putea genera asupra mediului.

Referitor la monitorizarea efectelor asupra mediului a implementării POIM a fost propus un set de indicatori de mediu care să permită o evaluare cât mai unitară, simplă și eficientă a modului în care acest program va atinge obiectivele de mediu stabilite. Este important de menționat faptul că setul de indicatori propuși vizează în principal obiectivele de mediu relevante care ar putea fi afectate negativ în mod semnificativ, precum și cele care au legătură directă cu cele 3 domenii abordate de POIM (apă, aer, energie etc.).

Ținând cont de faptul că există un număr considerabil de autorități și instituții implicate în sectoarele abordate de POIM (transport, mediu și managementul riscurilor, energie), titularul programului operațional (MFE) va colecta datele cu privire la indicatorii propuși pe baza rezultatelor evaluării finale a proiectelor, principala responsabilitate a sa fiind aceea de a centraliza și a prezenta indicatorii propuși într-un mod adecvat. Pentru a asigura coerența evaluării adecvate la nivelul întregului program operațional, setul de indicatori de monitorizare propuși va trebui considerat nu doar în cazul proiectelor noi, ci și al proiectelor finalizate care au parcurs procedura de evaluare adecvată.

În Tabel nr. 12-1 sunt prezentați indicatorii de mediu, ce se adresează atât rezultatelor POIM, respectiv verificarea modului în care diferitele elemente ale POIM au fost implementate în realitate, cât și efectelor asupra mediului.

Studiul de evaluare adecvată al POIM 2014-2020 a fost întocmit conform legislației naționale, respectiv conform cerințelor Ghidului Metodologic privind evaluarea adecvată a efectelor potențiale ale planurilor sau proiectelor asupra ariilor naturale protejate de interes comunitar (Ord. nr. 19/2010). Studiul de evaluare adecvată analizează efectele produse de implementarea proiectelor ce vor fi finanțate prin intermediul POIM 2014-2020 asupra rețelei naționale de situri Natura 2000.

Primul pas realizat, în cadrul metodologiei de lucru abordate, a constat în localizarea spațială a proiectelor propuse. Pentru proiectele pentru care nu ne-au putut fi puse la dispoziție traseele/locațiile indicative de către beneficiar, s-a încercat o localizare spațială aproximativă bazată pe denumirea proiectelor (digitizări realizate pe baza imaginilor satelitare Google Earth Pro, conform informațiilor disponibile în titlul proiectelor).

Al doilea pas important a constat în determinarea sensibilității siturilor Natura 2000. Deoarece magnitudinea subiectului analizat nu permite investigații în teren pentru a evalua concret impactul potențial, s-a optat pentru o clasificare în funcție de categoriile de utilizare a terenurilor care au potențialul de a găzdui un număr ridicat de specii/habitat Natura 2000. Aprecierea sensibilității teritoriilor siturilor Natura 2000 s-a realizat prin considerarea procentului de habitate și specii prezente pe fiecare tip de utilizare a terenului, față de numărul total de habitate și specii de interes comunitar existente în fiecare sit. Metoda aleasă, reprezintă cea mai bună abordare utilizată pentru a putea oferi o imagine cât mai amplă cu privire la impactul generat de implementarea proiectelor POIM asupra rețelei naționale de situri Natura 2000, însă nu poate surprinde importanța teritoriilor siturilor pentru fiecare tip de habitat și specie de interes comunitar. Limitările studiului au fost prezentate reprezentanților autorității de mediu și agreeate în cadrul grupurilor de lucru special constituite pentru parcurgerea procedurii SEA a POIM 2014-2020.

Evaluarea impactului s-a realizat pe baza unei analize GIS. În cadrul analizei au fost considerate 5 clase de magnitudine (magnitudine foarte mare, mare, moderată, scăzută și fără modificări), iar principalele forme de impact analizate au fost: pierdere habitate, alterare habitate, fragmentarea habitatelor (identificarea zonelor unde poate apare fragmentarea fără posibilitatea cuantificării gradului de fragmentare) și perturbarea activității faunei. Astfel, în urma intersecției proiectelor cu siturile Natura 2000, au fost identificate zonele în care pot apărea potențiale efecte semnificative, ca urmare a suprapunerii proiectelor propuse cu zonele cu sensibilitate ridicată din interiorul siturilor Natura 2000, și unde sunt necesare măsuri de evitare, reducere, compensare (au fost realizate hărți cu coduri de culoare aferente tipurilor de măsuri propuse).

Principalele concluzii desprinse din *Studiul de evaluare adecvată* a efectelor potențiale ale implementării POIM 2014-2020 asupra rețelei naționale de situri de interes comunitar sunt:

- ❁ Implementarea Programului Operațional Infrastructură Mare 2014-2020 nu ar putea afecta în mod semnificativ rețeaua națională de situri Natura 2000 în ansamblul său.
- ❁ Un număr de 10 SCI-uri și 4 SPA-uri ar putea fi afectate semnificativ de implementarea POIM, în special datorită proiectelor aferente domeniului transport.

- ☼ Toate potențialele impacturi semnificative identificate pot fi evitate printr-o evaluare corectă a impactului la nivel de proiect, precum și prin evaluarea cumulativă la nivelul fiecărui sit și aplicarea corectă, în baza acestor evaluări, a măsurilor de evitare și reducere propuse în cadrul acestui studiu.
- ☼ Siturile Natura 2000 cele mai expuse unor efecte semnificative sunt cele cu suprafețe mici (< 1000 ha) pentru care însă se pot identifica soluții facile de evitare (evitarea amplasării de proiecte).
- ☼ Din cele 136 de proiecte cunoscute până în prezent, ce includ lucrări de construcție și au putut fi localizate spațial, 88 de proiecte intersectează situri de importanță comunitară (SCI), dintre care 53 de proiecte aparțin domeniului Transport, 34 de proiecte aparțin domeniului Mediu și 1 proiect aparține domeniului Energie. În cazul siturilor de protecție specială avifaunistică (SPA), 79 de proiecte se suprapun cu siturile Natura 2000, respectiv 46 de proiecte ce aparțin domeniului Transport, 32 de proiecte din domeniul Mediu și 1 proiect aferent domeniului Energie.
- ☼ În cadrul studiului au fost analizate principalele forme de impact asupra habitatelor și speciilor Natura 2000, fiind grupate în următoarele categorii: pierderea habitatelor, alterarea habitatelor, perturbarea activității speciilor, mortalitate și întreruperea conectivității. În cazul primelor 3 categorii au putut fi realizate cuantificări spațiale ale suprafețelor afectate în funcție de semnificația impactului.
- ☼ Evaluarea a pus în evidență faptul că unele din proiectele POIM ce nu intersectează siturile Natura 2000 pot genera efecte negative atât asupra habitatelor și speciilor din interiorul siturilor, cât și asupra habitatelor favorabile ale speciilor de interes comunitar aflate în imediata vecinătate a siturilor. Acest lucru reclamă o atenție și asupra proiectelor propuse în imediata vecinătate a siturilor Natura 2000 (< 1 km) și tratarea acestora într-o manieră similară cu cele care intersectează siturile Natura 2000. 20 proiecte se află la o distanță mai mică de 1 km față de limita siturilor de importanță comunitară (7 proiecte din componenta transport și 13 proiecte din componenta mediu). În ceea ce privește rețeaua de situri de protecție specială avifaunistică, de asemenea, 20 proiecte se află la o distanță mai mică de 1 km de limita siturilor (12 proiecte pe transport și 8 proiecte pe mediu).
- ☼ Suprafețele totale potențial afectate de proiectele incluse în Programul Operațional Infrastructură Mare 2014-2020, reprezintă 3.33% din totalul suprafețelor siturilor de interes comunitar, respectiv 2.06% din totalul suprafețelor siturilor de protecție avifaunistică.
- ☼ Prin implementarea proiectelor aferente Programului Operațional Infrastructură Mare 2014-2020 pot fi afectate 160 de situri de importanță comunitară și există posibilitatea de a afecta semnificativ 10 dintre acestea. Raportat la toată rețeaua de situri de importanță comunitară din România, circa 41% din totalul siturilor sunt afectate în diferite grade de implementarea POIM, în timp ce pentru 2.6% există o probabilitate ridicată de a fi afectate semnificativ. De asemenea, pot fi afectate 93 de situri de protecție specială avifaunistică și există posibilitatea de a afecta semnificativ 4 dintre acestea. Raportat la toată rețeaua de situri de protecție specială avifaunistică din România, circa 62.8% din totalul siturilor pot fi afectate în diferite grade de implementarea acestui scenariu, în timp ce pentru 2.7% există o probabilitate ridicată de a fi afectate semnificativ.

- ⊗ Zonele cu potențial de coridor ecologic natural nu pot fi evaluate în această fază, fiind necesar ca această evaluare să se desfășoare la nivelul studiilor individuale pentru demararea proiectelor propuse. Există o probabilitate mare de intersectare a unor coridoare ecologice, în cazul proiectelor care sunt situate în vecinătatea unor situri Natura 2000 sau intersectează suprafața siturilor.
- ⊗ Cea mai mare parte a potențialelor impacturi semnificative pot fi evitate prin reconsiderarea locațiilor proiectelor și poziționarea lor în afara limitelor siturilor Natura 2000 (opțiune preferabilă în cazul siturilor cu suprafețe mici) sau, după caz, în afara zonelor ocupate de habitatele și speciile de interes comunitar (opțiune necesară în cazul siturilor care ocupă suprafețe mari și încorporează deja un nivel considerabil de prezență antropică).
- ⊗ Pentru situațiile în care evitarea intersectării siturilor Natura 2000 sau a zonelor critice din interiorul acestora nu este posibilă, este necesară considerarea unor măsuri pentru reducerea și, acolo unde este cazul, compensarea impacturilor semnificative.
- ⊗ Măsurile de reducere a impacturilor negative trebuie să se concentreze pe: evitarea pierderii și alterării habitatelor, menținerea conectivității ecologice, evitarea perturbării activității speciilor de faună, precum și evitarea mortalității în rândul acestora.
- ⊗ Măsuri de compensare trebuie luate în considerare pentru toate proiectele care vor conduce la pierderi de habitate Natura 2000 sau habitate critice ale speciilor de interes comunitar în interiorul siturilor Natura 2000.
- ⊗ Evaluarea impactului precum și măsurile de evitare, reducere și compensare trebuie fundamentate la nivel de proiect pe baza unor studii care să includă investigații riguroase în teren. Se recomandă realizarea studiilor de evaluare adecvată pentru toate proiectele noi propuse prin POIM 2014-2020, ce propun lucrări de construcții în interiorul sau în imediata vecinătate (<1 km) a siturilor Natura 2000. O parte din proiectele POIM (proiectele fazate) au parcurs deja procedurile de evaluare a impactului asupra mediului și/sau de evaluare adecvată, actele de reglementare ale acestora conținând o serie de măsuri de evitare și reducere a impactului. Pentru acestea din urmă în cazul apariției unor modificări va fi necesară reparcurgerea etapei de încadrare.
- ⊗ Proiectele propuse în cadrul POIM 2014-2020 (în principal cele aferente infrastructurii de transport) pot genera impacturi la distanță și pe termen lung și de aceea monitorizarea efectelor lor, precum și a succesului măsurilor de reducere și compensare, este necesară pentru a asigura un nivel cât mai redus al impactului rezidual.
- ⊗ Se recomandă reducerea la minim a activităților care vor fi generate ca urmare a implementării proiectelor propuse (spații de servicii, parcuri, stații de distribuție carburanți, unități de cazare și alimentație, facilități de transport deșeuri, transport gaze – conducte, etc.), în interiorul și imediata vecinătate a siturilor Natura 2000 și, mai ales, evitarea propunerii acestora în interiorul zonelor sensibile (habitate Natura 2000, zone critice* pentru speciile de interes comunitar).
- ⊗ Metodologia de evaluare aleasă în prezentul studiu reprezintă în opinia noastră cea mai bună abordare utilizată pentru a putea oferi o imagine cât mai amplă cu privire la impactul generat de implementarea proiectelor propuse în cadrul POIM 2014-2020 asupra rețelei naționale de

situri Natura 2000, însă această metodologie are și un număr de limitări. Principala limitare este dată de imposibilitatea de a surprinde localizarea spațială și cerințele fiecărui tip de habitat și fiecărei specii de interes comunitar. O astfel de analiză nu poate fi realizată decât la nivelul unui sit sau al unui proiect și în cuprinsul studiului au fost făcute recomandări care să permită interpretarea unitară a rezultatelor evaluărilor adecvate ale proiectelor subsecvente POIM.

Listele proiectelor și tipurilor de proiecte propuse spre finanțare în cadrul POIM 2014-2020, a celor care intersectează situri Natura 2000 (SCI-uri și SPA-uri) dintre acestea, respectiv listele siturilor intersectate în care este posibilă apariția unui impact semnificativ ca urmare a modificărilor aduse de proiectele propuse spre finanțare prin POIM 2014-2020 sunt prezentate în Anexele nr. V, VI, VII și VIII.

Măsurile propuse pentru evitarea/reducerea potențialelor efecte ale implementării POIM 2014-2020 asupra rețelei Natura 2000 sunt prezentate în cadrul capitolului 10 al prezentului Raport de mediu – *Măsuri propuse pentru a preveni, reduce și compensa cât de complet posibil orice efect advers asupra mediului al implementării POIM*, iar indicatorii de monitorizare propuși sunt prezentați în cadrul capitolului 12 - *Măsuri avute în vedere pentru monitorizarea efectelor semnificative ale implementării POIM*.

În concluzie, apreciem că implementarea POIM 2014 – 2020 este necesară pentru a asigura un cadru de implementare al investițiilor la nivel național în infrastructura de transport, protecția mediului și managementul riscurilor, respectiv energie, la standarde europene, în vederea creării premiselor unei creșteri economice sustenabile, în condiții de protecție și utilizare eficientă a resurselor naturale. Considerarea propunerilor prezentei evaluări de mediu va asigura o minimizare a potențialelor efecte negative asociate implementării programului operațional, precum și posibilitatea îmbunătățirii efectelor pozitive.